

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any XI

Febrer/Maig 1987

N.º 39/40

Memòria del G. E. S. corresponent a l'any 1986

Ha estat l'onzè any d'activitat del nostre Grup. El pes de l'obra feta ja és consistent i mereixedor d'un lloc de fet i de dret en el món de les realitzacions culturals que ja des de fa dècades hi ha a Sitges.

Junta Directiva: Per tal de prendre els acords adients la Junta Directiva s'ha reunit 11 cops al llarg de l'any, en el transcurs del qual ha anat efectuant les tasques organitzatives que el conjunt de socis de l'Entitat li han confiat.

Moviment de Socis: 1986 ha estat un any expansiu. Hi ha hagut 29 altes de socis i 4 baixes. El total de socis era a finals de desembre de 170. L'augment ha estat fruit de l'interès que desvetllen i la valoració positiva que mereixen els actes del nostre Grup, així com de la campanya de recaptació de nous socis feta a través de «L'Eco de Sitges» i de la difusió que en fan els socis davant de gent possiblement interessada i amistats.

Activitats:

— Premi Josep Carbonell i Gener: El G.E.S. ha convocat per l'any present (1987) el VI.º premi Josep Carbonell i Gener per continuar promovent en les noves generacions l'estudi i la investigació. En la V.ª convocatòria, corresponent a 1986, va resultar guanyador en el nivell d'estudiants de 8.º d'E.G.B., B.U.P. i C.O.U. Anton Ferret i Baig amb el treball: Emili Giral i Giral poeta de Ribes a principis de segle; l'autor era estudiant de C.O.U. a l'Institut Joan Ramon Benaprès. En la categoria universitària guanyà l'estudiant d'Història de Barcelona Lourdes Mateo i Bretos amb el treball: Actituds davant de la mort de la població sitgetana als s. XVI i XVII. Tots dos treballs estaran a l'abast dels socis i públic interessat amb la publicació que se'n farà al butlletí i en un quadern respectivament.

— Conferències: Al cap de l'any s'han enviat 7 circulars convocant als actes següents:

8-II: Parlament del Dr. Pere Serramalera i Cosp amb el títol Amèrica i els sitgetans.

19-IV: Acte d'homenatge al centenari «Eco de Sitges» amb parlaments del Dr. Pere Serramalera i Cosp sobre premsa catalana del s. XIX, de David Jou i Andreu sobre l'«Eco de Sitges» des del seu naixement fins a l'actualitat i de Josep M. Soler i Soler, el director del setmanari, amb el títol Records personals sobre l'«Eco de Sitges».

7-VI: Acte dedicat al II.ª Congrés Internacional de la Llengua Catalana amb parlaments de Josep-Roca-Pons i de Lluís Jou i Mirabent que intervingueren en l'organització del Congrés en els àmbits d'ensenyament i dret respectivament.

5-VII: Conferència d'Ignasi M.ª Muntaner i Pasqual sobre Olèrdola al s. X.ª

30-VIII: Presentació del llibre antològic de Salvador Marsal amb parlaments de Josep M.ª Lladó i Figueres i de Maria Lluïsa Marsal i Alvarez.

25-X: Acte d'entrega dels premis Josep Carbonell i Gener amb comentaris dels autors sobre els treballs guardonats.

29-XI: Parlament de Frederic Malagelada i Benaprès sobre la Costa Sitgetana.

20-XII: Parlament d'Antoni Sella i Montserrat sobre la pesca de bou a la nostra costa.

— Exposicions: Se n'ha realitzat una d'antològica dedicada al pintor Agustí Ferrer i Pino, que es presentà al públic a la Sala d'Actes del Casino Prado. La seva organització va anar a càrrec d'Isabel Coll i d'Antoni i Miquel Vigó.

— Edicions: Han aparegut encartats dins el setmanari local l'«Eco de Sitges» els butlletins n.º 31, 32-33 i 34. També es va editar el Quadern n.º 16: Agustí Ferrer i Pino, en el 25.º aniversari de la seva mort, que aparegué amb motiu de l'exposició antològica del pintor incloent un article d'Isabel Coll i Mirabent. Pel que fa a llibres ha estat un any de nombroses edicions. Dins la col·lecció estudis va aparèixer el volum n.º 14 amb el treball: La biblioteca popular a Sitges, de David Jou i Andreu, i el volum n.º 15 amb el títol: Recull d'escrits, trajectòria literària de Salvador Marsal. S'inicià la Sèrie Major amb el volum n.º 1 corresponent a Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes, d'Ignasi M.ª Muntaner i Pasqual.

— Fons Bibliogràfic: Ha sobrepassat en l'actualitat els 400 volums els quals resten a disposició de la consulta de tots els socis. A partir d'enguany creixerà amb els nous intercanvis de publicacions establertes amb el Museu-Arxiu de Sta. M.ª de Mataró, amb la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer i amb l'Ajuntament d'Alcúdia d'Alacant. Per la seva banda el G.E.S. ha fet donació de les seves publicacions pròpies a l'Escola Esteve Barrachina i a les Biblioteques Santiago Rusinyol i Josep Roig per tal que les seves publicacions podessin ser utilitzades pels escolars de la Vila. Cal agrair a la Fundació Salvador Vives Casajuana la donació de 54 volums d'edició pròpia que han passat a incrementar el fons bibliogràfic del G.E.S.

— Actes diversos: Cal incloure en aquest apartat de manera especial l'adhesió de la nostra entitat al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana i l'adhesió a la proposta per a la reglamentació del motor de muntanya per part

del oCmitè de Natura de la Federació d'Entitats Excursionistes feta al Parlament de Catalunya. A través de notes de premsa i entrevistes s'ha donat coneixement del G.E.S., de les seves activitats i publicacions: un exemple són les apa-

regudes a l'«Eco de Sitges», a «Mundo Mediterráneo», al «Diari de Vilanova» i al «Diario de Tarragona».

XAVIER MIRET
Secretari

Emili Giralt, poeta de Ribes a principis de segle (Premi Carbonell i Gener 1986)

per ANTON FERRET i BAIG

(Continuació)

4.3 La moralitat

En molts dels seus poemes Emili Giralt té una intenció didàctica. Vol inculcar els valors tradicionals i conservadors: respecte als grans, etc., i altres de tipus religiosos. Ho fa a través de dos punts de vista o estils. El primer és l'estil de faula poètica acompanyada d'una lliçó moral, que ell anomena «semi-faula». El segon és expressant-ho clarament, com en el cas del poema «Parleu bé si us plau» o «Un consell». Veiem-ne un del primer tipus que es diu «Qui'm farà foch».

«Entremitj de les gallines
passejant-se amunt i avall
rumbejant ses plomes fines
anava cantant un gall:
Qui'm farà foch
Co-ca-ra-cok!

.....
Vol dir que de cap manera
s'ha de fer massa'l valent
donchs pot venir la cuinera
y cap al forn falta gent.
Ja ho has vist qui t'ha fet foch.
Co-ca-ra-cok!»

Veiem que, com altres poetes, Giralt es dedica a narrar en vers una faula popular. En aquests dos fragments hi podem observar una clara ironia en narrar el fet indirectament, com haureu observat es tracta de la faula del gall vanitos. Un altre tret característic d'Emili Giralt és l'ús d'onomatopeies, en aquest cas el cant del gall, amb una funció argumental i rítmica. Possiblement el cant del gall fou l'incentiu rural que el motivà a fer aquest poema moralitzant contra l'orgull dels joves.

Reproduïm també aquest fragment del poema «Un consell»:

«Deixaho tot d'aquesta feta;
desa'ls colors y la tinta
que ni tothom naix poeta;
ni tothom que toca, pinta.»

En tot el poema es dedica a amonestar una noia que té preferència per les arts. Ho fa basant-se en dos punts: el primer és convidar-la a aprendre a cosir, mostra clara de l'educació i la moral de l'època, i la segona advertir-la que de «poeta» se n'ha d'ésser de mena. Això és important perquè s'emparenta amb tota la tradició irracionalista romàntica que considerava el poeta com un elegit.

4.4 La sàtira

La sàtira és típica de l'esperit ribetà. Hom ha trobat fulletons satírics al llarg de tota la història contemporània del poble, normalment d'un sector contra un altre. Si com a contrafigura

del periòdic «La Penya» sorgí «La Timba» el 1912, actualment circula de tant en tant un corrosiu dossier que s'anomena «L'Oliba del campanar», amb contingut de tipus «còmic».

Emili Giralt escrigué versos satírics, però normalment no dirigits a altres persones, sinó a determinats aspectes de la moralitat. Destacarem: «Matrimoni baromètrich» crítica als costums dels acomodats, «Un premi celestial», «M'han pres les bales», «A una p...» equivoc, «L'ou o la gallina» i d'altres. És especialment interessant «El califa de Bagdad» del qual reproduïm un fragment:

«Al matí quan se llevava
boy, descals pel pis rodaba
y esperant
qu'un eunuc ab la safata
li portés la xocolata
s'extassiava ab el Koran;
Y afegia compungit
tot donantse cops al pit
y besant terra y parets,
—Lo qu'está escrit está escrit,
y mentres rodi'l planeta
Mahoma serà'l profeta...,
y's ficaba els calsotets.»

Observem que l'estil satíric el basa en l'equiparació, de coses prou importants com l'Alcorà o la pregària matinal dels àrabs amb el vestirse. L'antítesi irònica més aconseguida d'aquest tipus és la darrera, on després d'afirmar que Mahoma és el profeta, el califa es posa els calçotets.

La burla, potser sense gaire sentit, consta de tots els elements característics de l'escatologia usada per altres autors com Serafi Pitarra en comèdies del tipus «Don Jaume el conquistador», i l'estil és proper però potser no tan contundent com el de Pitarra. Aconsegueix, això sí, crear un ambient de caos considerable. La barreja d'aspectes seriosos i degradants és la clau de la seva sàtira.

4.5 Caramelles, himnes i lletres per a cançons

Normalment els poetes rurals es dediquen sobretot a fer caramelles, i en el cas d'Emili Giralt són prou reeixides, ja que amb elles ens podem fer una idea clara de la manera de ser de la gent del poble. Tenen a més un treball rítmic força important. Cal dir que les caramelles d'Emili Giralt eren cantades fins fa poc i constituïen en alguns casos muntatges espectaculars, fins i tot hem llegit que una d'elles tenia com a punt culminant el tret d'un trabuc.

Les seves caramelles s'adaptaven a motlles típics del gènere i cal dir que tingueren bastant d'influència en posteriors escriptors de caramelles.

La caramella «Lo somatent» o «Dissabte de Glòria», i els himnes «Gloria a Montgròs», o els goigs que escrigué estan adaptats a ritmes musicals.

Hem de dir que a les caramelles s'hi veu la temàtica ribetana que estudiarem després al punt 4.6, amb l'ús d'idees que es repeteixen en la seva obra, com l'evocació dels límits del terme o la idea de morir «sota el Montgròs», que són de signe clarament rural i ribetà.

Vegem una estrofa de caramella:

«Deixa'l llit ma dolça aimada,
que la Pasqua ja somriu;
i l'aucell de matinada
refilaba un cant festiu.
Sempre ufana la campana
l'alegraba amb sa veu d'or
la tristesa se n'enduia...
Aleluia!...
Nanc nanc nanc nanc.
Se m'enduia
la tristesa del meu cor.»

Com veiem l'ús d'onomatopeies hi segueix present, i l'adaptació al ritme d'alguna melodia hi és intuïble.

Els goigs, dels quals va escriure'n bastants, podríem incloure'ls en un apartat de tema religiós, però aquest tema és constant en tots els seus poemes tal com hem dit i no li dedicarem un apartat particular. Destacarem que féu entre altres els actualment cantats «Goigs de Sant Pere» i els «Goigs en llaor a la santíssima Verge de les Mercès», de l'ermita de Sant Pau, recentment reeditats per l'administrador. En ells s'observa l'fussió del sentiment religiós del poeta, que té punts de contacte amb el tema que tractarem en l'apartat 4.7. Vegeu-ne aquí la darrera estrofa:

«Redimiu-nos! com un dia
redimíreu al captiu;
Verge i Mare... redimiu
eixa dolça pàtria mia!
No pot ser quimera vana
quan la terra Vos anyora!
siau nostra redemptora
de les Mercès sobirana.»

4.6 Ribetanisme i amor a la mare

Aquests dos temes aparentment diferents, a Emili Giralt van lligats pel record. Hem trobat cap una dotzena de poemes on es veu aquest binomi, però creiem que val la pena transcriure'n un dels més representatius i analitzar-lo detalladament, car ens pot donar una idea molt clara dels sentiments de l'autor:

SOTA EL MONTGRÒS

«En un extrem posat d'aqueixa terra
de Ribes ets, Montgròs el Sinai;
ditxós aquell que a l'ombra de ta serra
ha vist per primer cop el sol lluí.
Arran de tu veus quieta, sossegada,
tota una vall grandiosa de verdor,
i ençà i enllà la fresca marinada
mou tos sembrats amb plàcida remor.
Vora la mar hi tens tranquil·la platja
que ha vist passar tos fills vers l'occident
i que duu de lluny com perfumat oratge
sos tristos ais! d'amor i enyorament.
Enyorances del cor, per eixa terra
on pura han vist la clara llum del sol;
on s'han gronxat a l'ombra de ta serra
riallers al cant que fa adormir el bressol.
Guardes per mi preuhabes recordances;
plaers d'infant, amors de jovincel,
de sers aimats perdudes esperances...
i un últim bes que ha tret florida al cel!
Ribes volgut, arrel de ma nissaga

que encara ostentes de la Fe el tresor
baix ton blau cel, com llàntia que s'apaga
he vist morir la mare del meu cor!
I en el misteri de la nit, i a l'ombra
baix ton castell que vetlla el cementir
he vist alçar-se l'adorada sombra,
i amb ella en somnis he volgut morir.
Sempre per mi volguda, oh noble terra
on vull gosar de l'eternal repós!
jo vull morir a l'ombra de ta serra:
Sota el Montgròs!!...»

Aquest és un dels poemes més coneguts del nostre autor, i en ell és capaç d'aplegar dos Ribes: el Ribes real i històric i el Ribes del record. Comença partint del Montgròs. El puig de Montgròs (358 m.) permet albirar des del seu cim, un extens panorama del massís del Garraf, la vall de Ribes, el pla de les Torres, Sitges, Vilanova i per l'altre vertent les muntanyes d'Olèrdola, el Pla del Penedès i Montserrat. Des d'allí el poeta pot enfocar la seva visió del poble que estima. Des del moment que el Montgròs li permet conèixer, ell l'estima. Fa una al·lusió al seu naixement fora de Ribes tot cantant la sort del que hi nasqué. Això ja ens assenyala el caràcter biogràfic que tindrà el poema. Comença la descripció per la vall i el pla de Ribes, i descriu una natura en perfecta harmonització amb la mar. Per associació d'idees recorda els ribetans «americanos», els que havien anat a lluitar a les colònies. És una al·lusió al Ribes històric. Aleshores personifica la platja com eterna vivificadora del seu record. Seguidament torna a les imatges infantils: a una natura que gronxa l'infant al bressol. Emili Giralt idealitza la natura (remetem-nos als apartats 4.1 i 4.2). La següent estrofa és ja totalment subjectiva i alludeix al Ribes del record que hi ha a la ment d'Emili Giralt. Es confirma la idealització de la infància i fa la primera advertència del motiu que esdevindrà tema principal del poema: «De sers aimats perdudes esperances», i la conservació de l'instant del bes en l'eternitat del seu record.

Aleshores eleva al màxim aquest Ribes subjectiu que ha creat com quelcom vinculat a ell, arrel de sa nissaga i ostentador de la fe, per poder justificar amb la seva bellesa i amor el fet negatiu que hi té lloc: la mort de la seva mare. Això és expressat en una imatge de possible origen religiós, recordem el ciri encès que es dona als batejats com a símbol de la vida i del Crist ressucitat i viu.

L'estrofa següent presenta una dilogia i és interpretable de dues maneres. Aparentment és una imatge tètrica i necrològica on el poeta s'emparenta amb la tradició esotèrica romàntica. Aparentment hi ha un castell ombrívol, que fa por, i un cementiri que acullen l'ombra o el record de la mare fins que el fill hi vagi després de morir.

En realitat es pot interpretar aquest acte d'amor d'una forma molt més quotidiana coneixent-ne el referent real. L'ombra, tal com dona a entendre la darrera estrofa, és la del Montgròs. El Montgròs està situat a ponent del poble com també el castell, l'església vella i el cementiri. Quan arriba el tard, l'ombra del puig del Montgròs es projecta lentament cap el castell, abans de cobrir tot el poble. El poeta vol quedar-se sempre a l'ombra, amb el Montgròs que acull les restes de la seva mare, la qual descansa en un dels llocs per ell més volguts.

La darrera estrofa és la renovació de la seva fe respecte a aquesta terra i el desig de fusió final amb ella, amb la terra-mare, «gea», o amb la seva mare que gairebé són el mateix en el

seu record, i sota el Montgròs.

4.7 El patriotisme

Hom podria treballar molts més temes en Emili Giralt i la seva producció, els seus viatges, el costumisme, l'amor, la societat del seu temps, i altres, però hem cregut més útil per donar una imatge d'una mentalitat que possiblement compartia en molts aspectes amb la resta de patricis de l'època, la moral, la visió de la vida i la concepció de l'art. Repetim que ens hem centrat bàsicament en la producció feta entre 1910 i 1915.

El tema del patriotisme el treballa d'una faiso exaltada i cordial, tal com ens mostren els seus versos. És un nacionalisme plenament romàntic i encara vinculat a la guerra de la Independència, sense gaire referències al 1714.

També fa al·lusions a l'època medieval catalana cosa que els dona una caire romàntico-renai-xentista. Emili Giralt, si més no, té una estima-ció per Catalunya considerable i admirable. L'es-tat d'opinió a principis de segle (1913) ja no permet associar la idea del nacionalisme amb la de l'esquerra i menys a nivell rural. Això és important per jutjar bé i en el seu context la poesia patriòtica d'Emili Giralt. També cal tenir en compte que no s'ha d'atribuir el concepte de «nacionalisme folklòric» a allò que veurem, car la concepció en l'època és totalment diferent.

LA BARRETINA

«Des que l'hem arraconada
no sabem boi ni'l que fem
de tenir-la ben desada,
catalans que ne'm traiem?»

.....
Com senyera venerada,
al deixar-la abandonada
ben segur que us en sab greu;
que és el símbol de la terra,
de l'amor que al cor s'aferra
a la llar i al mateix Déu.

.....
Eixa mar tan altanera,
d'on la pàtria fou senyera,
passejant nostre penó,
on ni'ls peixos mai passaven
si a l'espallla no portaven
l'escut noble d'Aragó.

.....
Pàtria mia Catalunya...
tot lo teu com s'ha perdut!
fins lo poble se'n allunya
del color del teu escut!»

De «La jornada del Bruch»:
«Oh Montserrat... Apena la tristesa
pensar que pugui cabre tal dissort;
que pugui ser la Verge, mai, francesa...
Déu mos en guard! que'ns dongui abans la mort!»

En aquestes estrofes s'hi pot observar clara-ment la seva filiació romàntica i amb tocs con-servadors. És important observar que el poeta incita d'una manera indirecta al treball, a la lluita: «De tenir-la ben desada, catalans que n'en traiem?». I vol tornar a l'època medieval, època de símbols, on pàtria i Déu van junts. Per això el lament és inevitable.

5. Anàlisi de «La boija»

En aquest apartat, analitzarem detalladament un poema d'Emili Giralt publicat a «La Penya» (1912):

LA BOIJA

«Flor que ha perdut son perfum
bella, si, mes sens essencia...
may més en sa inteligencia
hi entrarà un sol raig de llum!
May més tornarà aquell cap
a ser ni sombra del qu'era...
Du extesa la cabellera,
es boija... tothom ho sab!
De tant en tant, un sospir
desclou sa boca marcida;
dirieu que'es una vida
qu'ha fugit d'un cementir!
Y com si fos aixó poc,
sempre apesurada, trista,
per més que fixa la vista
sos ulls sols guaiten el mort.
Son accent... sempre insegú,
mitj ofegada la veu
clama un dolcíssim «Adeu!»...
y afegeix trista «Per tú!»...
Y ab un ademán sublim
ab má tremolosa, ensenya
allà no lluny, una penya
sospesa al mitj de l'abim;
y son dol sembla que mimva...
reviu sa mirada, brilla,
quan mostra una francesilla
que creix arrán de la timba.

.....
Sempre cap al tart, a l'hora
misteriosa per lo quieta,
quan baixa'l cap la violeta
y al bosc la tórtora plora;
l'hora del místic perfum,
de l'anyoransa... l'amor...
l'hora d'anegar'l cor
d'aromes, boires y llum...
Sempre dolsa, solitaria,
bella, de posta de sol;
quan refila el rossinyol
sa dolcíssima pregaria...
quan simulant un altar
lo Sol, en sa devallada,
apar l'Hostia Consagrada
en la patena del Mar...
en que per tot trovaren
flaires, colors, armonia...
l'hora, en fi, bella del día
d'invocá'l sant nom de Deu...

.....
Vigilant... guaitant enrera,
tement segueixin sa pista,
boy mitj cegantli la vista
l'abundosa cabellera,
poc a poc, y tremolant
com qui va a cometre un crim,
arriva al fons de l'abim
sempre girantse, guaitant...
Pobre boija! Lo seu cor
na defallit ab la prova
y cada dia renova
un trist idili d'amor!
En sé a n'el fons del barranc
de genolls sobre una roca,
refresca al bes de sa boca
taques que foren de sanc.
«Aquí fou!» y un sant anhel
retorna sa boca roija...
en lloc de semblá una boija
sembla una santa del Cel!
Y besa ab afany la roca
com si fos recort preuhat;
si no s'hagués alocat,
dirieu be que s'aloca!
Aixís, sempre contristada,
murmura apenes, senzilla:
«Y tot per tú, francesilla!»
y alsa a n'el Cel la mirada:
«Tot fou per tú!» y afligida
ensempe que l'anega'l plor,
mostra trémola una flor
que du sobre'l pit, marcida.
«Per poguearte conseguir,
flor, que fores sols d'un dia,
a qui aymá l'ànima mia!
estimbat veres morir!»
Y fins que arriba la nit,

entre'l gemegar del vent,
altre remor no se sent
que'l bategar de son pit...
y poc a poc baixa l'ombra
fonent la claror del dia,
y al tocar l'Ave-Maria
com si fos moguda sombra,
retornà al lloc la veureu
ab pas incert, insegú,
y tot murmurant «Per tú!...»
clama un tristíssim «¡Adeu!»

El tema de la folia d'amor és important en la literatura catalana de després de la Renaixença. En la tradició literària mallorquina trobem el poema de Costa i Llovera «Na Ruixa Mantells», i en el noucentisme Carner l'exposa en «El cor quiet», en el poema «Nit de Sant Joan». Aquest personatge femení atreu també l'atenció d'Emili Giralt, que en fa un poema en quartetes heptasíl·labes amb rima abraçada i dividit en tres parts que corresponen a una presentació del personatge i una presentació del marc on s'ha de desenvolupar l'escena, la qual té lloc en la tercera secció.

El poema s'inicia amb una descripció on es delimita la concepció que té l'autor de la folia, amb l'ús de símbols tòpics com per exemple «llum» per veritat, o coneixement captible per la intel·ligència. Identifica l'essència d'una persona amb la seva intel·ligència.

La boja malgrat que n'és sense possibilitats de tornar a la raó («mai més...»), no causa repugnància al poeta, sinó una mena de compassió, relacionada amb l'erotisme que impregna el poema i que s'observa en tòpics com la cabellera estesa al vent, que en aquest cas representa també la folia, o la identificació de la boca amb una flor («boca marcida») en paral·lisme amb la «flor / que du sobre'l pit marcida» que veiem més avall. També la sang, el color vermell, pot tenir alguna interpretació de caràcter eròtic. En aquesta primera part es sembren una sèrie d'elements d'interpretació desconeguda per al lector que confabulen un cert hermetisme compartit per la boja i l'escriptor. Aquests elements seran desxifrats lentament. Entre ells hi ha el motiu, repetit al llarg del text, que consisteix a acabar versos seguits amb «Adéu...» i «Per tú!...» Aquests motius tenen també una funció rítmica.

A la segona part el poeta pretén fer una descripció de la natura, sempre positiva, tal com hem vist, la qual és elevada al summum en construir la imatge de l'ocàs com una elevació de l'hòstia a l'altar. Em remeto a qualsevol dels apartats del punt 4, per demostrar la importància dels valors religiosos en el poeta. És a l'hora del sacrifici de la missa, «d'invoca'l sant nom de Déu...», quan té lloc l'ofertament de la boja al record del seu mort estimat. És gairebé una transcendentalització de l'amor per equiparació dels dos ofertoris.

Si al principi es feia una al·lusió al tema de la mort («vida / que ha fugit d'un cementiri!...»), en la tercera part, aquest tema és el principal, ja que es fa una narració de la història d'amor i de mort amb estil directe, és la boja la que explica amb un monòleg la clau del poema. Ella va a recordar l'estimat a la pedra on aquest s'estimà, dintre d'un ambient plenament tètric i romàntic («Com qui va a cometre un crim / arriba al fons de l'abim»). La idea de la cabellera persisteix. Aleshores té lloc un procés en el qual es carrega de valors la pedra que arriba a l'extrem de substituir l'estimat i s'omple d'un valor existencial que sols experimenta la boja.

El renovat acte d'amor a la pedra, més que una prova de bogeria, és una prova de l'oferi-

ment total d'ella a l'estimat que morí estibat en el moment de culminar un acte d'amor, lliurar-li la flor, ara marcida. Aquest acte senzill d'amor, però, que el portà a la mort, i la persistent al·lusió a la sang on ella materialitzava la seva estima, pot ser un tractament particular del tòpic de l'eros-tanatos, o l'amor com a mort.

Finalment el poeta, fent servir altra vegada el motiu «Per tú!...», «Adéu!...» i l'ocàs ens situa de nou a l'inici de la renovació en el record de l'acte d'amor, allargat així indefinidament. Una acció que és plenament assimilada per la moralitat del poeta, fins al punt de fer-li exclamar: «En lloc de semblar una boja / sembla una santa del Cel». I aquí ens cal recordar de nou la importància dels valors religiosos a Emili Giralt.

6 Breu ressenya de l'obra poètica i teatral d'Emili Giralt

Emili Giralt va ser bastant conegut com a escriptor de comèdies a nivell local. Si féssim un estudi de la seva obra teatral ens estendríem molt, i és un tema que no hem estudiat gaire. Sabem que va publicar, entre altres, comèdies que apareixien en forma de fulletó al *Montgròs*. Altres es van publicar directament. Heus-ne aquí algunes tal com s'anuncien *La Penya*: «Tinc la dona fora» (còmica), «Les Caramelles» (dramàtica), «Uns esquellots», «Una lliçó de música», «Artilleria rodada» i «La nit de Nadal». «La nit de Nadal» és un drama nadalenc lleugerament allunyat dels pastorets tradicionals. Reivindica l'aspecte d'unió i concòrdia familiar propis del Nadal i és un perfecte precedent de l'acte-pròleg als Pastorets de Josep M. Folch i Torres publicats el 1916. «La nit de Nadal» va ser estrenada al Centre Recreatiu de Ribes el Nadal del 1921. Els arguments coincideixen bastant, però mentre Folch i Torres ho utilitza com a pròleg, Emili Giralt en fa un drama, en dos actes i en vers, bastant interessant.

Anem per l'obra poètica. Aquesta es va anar publicant sobretot als periòdics següents: «El Eco de Sitges», «Montgròs», «La Penya», «Fulla Social», «Castell de Ribas» i «La veu de Ribes». Per a fer el treball ens hem basat en poemes publicats sobretot en els tres primers periòdics. Hi ha alguns llibres que són reculls de la seva poesia: «Íntimes», «De tota mena» (1912) i «Espurnes i Guspines» entre d'altres.

Seria interessant aplegar tota la seva obra poètica i teatral, si més no publicar-ne una antologia. El que he exposat n'és una minúscula mostra, que pretén donar-la a conèixer i deduir-ne sobretot els aspectes que es refereixen a la visió que té Giralt de la vida en general i del Ribes de principis de segle en particular.

7 Fonts hemerogràfiques i bibliogràfiques

Per a la ressenya bibliogràfica i l'emmarcament històric hem consultat treballs anteriors, que són:

En el cinquantè aniversari de la mort d'Emili Giralt i Giralt, LAGUARDA, PUIG I ROIG, P. de la S..., «El Eco de Sitges», febrer del 1977.

L'Església Nova de Ribes: «Montgròs», juliol del 1985.

VALL I SOLER, M. M., PALÀCIOS, J. LL., MIRET I MESTRE, MIRET I MESTRE, J.: *Prensa Ribetana* (separata del programa de la festa major de Sant Pau, 1984).

PALÀCIOS: *Catalanisme i literatura al Ribes de començaments de segle*. Programa de la Festa Major de Sant Pere, 1981.

«*Remembrança d'Emili Giralt i Giralt, un Ribetà de Soca Arrel*», CARBONELL I GRAU, Pere. Programa de la Festa Major. Sant Pere 1977.

Les fonts directes de l'època, i d'on hem tret la majoria dels poemes d'Emili Giralt són:

Eco de Sitges, exemplars diversos.

La Penya, Recull des de 1911 fins a 1913.

Montgròs (1910-1912, recull). Arxiu Històric del Comú de Ribes.

Primer Certamen Literari de Sant Pere de Ribes (1913), opuscle.

GIRALT, Emili: *De tota mena* (collecció de poesies); Imprempta de Ivern, Vilanova, 1912. Cedit per Lluís Miret i Jacas a qui ho agraeixo.

GIRALT, Emili: *Nit de Nadal* (1911).

El document de dotació de l'Església de Sant Miquel d'Olèrdola (14)

Els límits del terme (continuació)

Encara però que Fronteres digui clarament que el límit del terme d'Olèrdola, i per tant el de Cubelles, era la riera de Cunit, cal fer notar les ambigüitats i contradiccions en què incorren els documents de l'alta edat mitjana en parlar d'aquesta frontera. En un text del 977 que dona els límits de Castellet (1) diu que la línia va «per la serra que hi ha sobre Rocacrespa i va fins a la serra que hi ha entre dit terme de S. Esteve i el terme de Cubelles, i després va fins al Calder». Per tant hi ha un salt des de les serres del NO de Rocacrespa a Calders, en el terme de Santa Oliva, sense indicar si el terme de Castellet arribava o no al mar (2). En una venda del terme de Cubelles feta l'any 999 (3) es diu que el seu límit occidental era la cova de Calafell. I el 1037 hi hagué un plet en què el senyor de Castellet reclamava les terres fins a l'estany de Calders, El Vendrell i davant de Santa Oliva, mentre que l'abat de Sant Cugat deia que li corresponia les que arribaven fins al poble de Calafell, el torrent de la Grallera (avui Griera) i Bellvei (4). Eren fora de discussió les terres a llevant del poble de Calafell, però tampoc no queda clar si eren de Castellet o bé de Cubelles. A partir del segle XIII sí que és definitiu que Cubelles arribava només fins a Segur (5). Potser és per la poca claredat de l'atribució de les terres entre Cunit i Calafell que en 992 Ervigi Marc redacta el seu document evitant prendre una decisió i fent el salt des de la coma Lloposa al mar.

Les esglésies del terme d'Olèrdola

La identificació de les esglésies que esmenta la Dotació conté un problema evident: la repetició d'una mateixa advocació a diversos llocs, de manera que actualment ens és difícil dir a quin d'ells es refereix. Per tant és necessari adoptar una hipòtesi prèvia de treball. Una primera, i més raonable, seria imaginar que aquestes esglésies es repartien per tot el territori i que eren les esglésies de les principals subdivisions del terme, Cubelles, Ribes, Olivella, etc. Però l'examen del text no correspon a aquest supòsit fet a priori. Efectivament, si prescindim dels noms de localització dubtosa i situem en el mapa els segurs (Santa Digna, Les Gunyoles, La Granada i Pacs), tots corresponen a una regió molt reduïda al nord del terme. Atenent a això he cregut que la hipòtesi havia de ser més aviat la de cercar totes les esglésies a la part alta del terme i en el mateix ordre en què les dona el document, i els resultats han estat excel·lents. En conseqüència la meua proposta és que la llista es refereix als temples de Santa Digna de Vilafranca, Sant Pere Molanta, Sant Sal-

vador de les Gunyoles, Sant Julià de Can Ràfols dels Caus, Sant Pere d'Avinyó, Sant Cristòfol de la Granada, Sant Genís de Pacs i Santa Maria del Pla dels Albats. Vegem-les.

No hi ha hagut al Penedès altra Santa Digna que una església avui desapareguda que hi hagué prop de Vilafranca. Apareix en la documentació entre els anys 987 i 1117 (6) i estava situada al SE de l'actual ciutat. Així en el 987 es diu que una vinya que era a les Tortes, per tant vers l'actual Plana Rodona, limitava al N amb el torrent que venia de Santa Digna (7), i aquest torrent és l'avui dit de Vilafranca, procedent de llevant de la població. I en 1108 es diu que les terres de Santa Digna eren entre les de Moja i les del Sant Sepulcre (8), per tant al S de Vilafranca. Jacint Sastre m'ha fet notar, i penso que té tota la raó, que Santa Digna ha de ser una capella que hi ha en un mapa militar del 1818 de Tomàs de Benavides (9), prop del lloc dit la Serreta, a la banda esquerra de la riera de Vilafranca. Si com crec és així, estava situada gairebé exactament en el lloc en què avui es creuen, a diferent nivell, la carretera de Sitges a Vilafranca i l'autopista.

Palau Moranta apareix per primera vegada l'any 966 en el testament del comte barceloní Miró (10). Ja més tard, des de 1010, l'església de Sant Pere Molanta surt amb molta freqüència a la documentació (11), perquè el seu altar de sant Joan era lloc en el qual es podien fer testaments sacramentals. L'església actual és moderna, del segle XVIII (12).

Consta l'existència del terme i castell de les Gunyoles (Cegoníoles) des de l'any 981 (13). Que sant Salvador era el titular de la seva parròquia es diu des del 1160 (14). L'església actual és moderna.

Segueix Sant Julià de Can Ràfols dels Caus. La identificació no deixa de tenir dificultats però és alhora una prova de la bondat de la hipòtesi inicial. Efectivament, no hi ha documentació antiga sobre aquest grup de cases, almenys que jo conegui, i la capella té aspecte modern (15), però si les esglésies de les Gunyoles i Avinyó són les que esmenta el document, Sant Julià ha de ser entre una i altra. Ara bé, a part d'una capella de Sant Julià, ja desapareguda, que hi hagué a Vilafranca, no hi ha en totes les terres de l'antic terme d'Olèrdola altre Sant Julià que el de can Ràfols, just en el lloc que tocava, al NE de les Gunyoles i al SE d'Avinyó. Crec que podria ser útil un estudi de la documentació, si existeix, d'aquesta masia.

Es parla del terme del castell d'Avinyó en una data indeterminada en temps del bisbe Vives (973-995) (16), i aquest mateix bisbe féu la consagració de l'església de Sant Pere (17). L'església actual és moderna.

Es parla de La Granada ja en el 950 (18). La

seva dedicació a sant Cristòfol consta des del 1114 (19). L'església primitiva, que potser era el castell, va desaparèixer amb ell. L'actual és moderna.

Pacs és documentat des del 1066 (20), l'església de Sant Genís des del 1177 (21). L'església actual és moderna (22).

L'última església de la relació és la de Santa Maria de Fora Muralles. La referència a les muralles sense indicar quines és ben eloqüent. Estant a Olèrdola les muralles esmentades no poden ser altres que les del mateix poble, i aquesta és la manera com es designa l'església de Santa Maria del pla dels Albats en un document del 1109 (23). Avui no són sinó unes restes de principis del segle XI (24) que hi ha en un planell ple de tombes antropomòrfiques, tombes que li donen el nom, i que és uns 300 m a l'O de l'entrada de la muralla d'Olèrdola. La titulació de l'església complementa la trilogia tan freqüent en les esglésies romàniques primitives: santa Maria, sant Pere i sant Miquel (25).

Identificades, penso que amb força seguretat, les esglésies del document de dotació, no es pot defugir el problema de la seva estranya ubicació dintre del terme. Es podria pensar que són parròquies diferents de la d'Olèrdola i sotmeses a ella, però això difícilment es pot aplicar a l'església de Santa Maria dels Albats, ja que el seu territori havia de ser necessàriament el mateix del de sant Miquel i sant Pere, distant com distava només uns centenars de metres. Es podria pensar que en la llista només hi havia les parròquies properes i que es deixava a les més llunyanes una certa autonomia, però, per exemple, Sant Pere d'Olivella era més a prop que Sant Cristòfol de la Granada, i Sant Pere de Ribes aproximadament a la mateixa distància, i ambdues existien gairebé amb seguretat a finals del segle X. Penso que la solució la dona el text del document de dotació: «Havia establert aquests termes Sunyer, comte il·lustre, amb l'església de Santa Digna, de Sant Pere, etc.» Això indica que aquesta llista correspon a la situació de poblament del terme del Penedès en aquesta banda en el primer quart del segle X. Aquestes eren les terres poblades, i el comte Sunyer, pensant que ja havia arribat l'hora de formalitzar el domini de la terra, va establir el terme, va fortificar Olèrdola, va fundar l'església de Sant Miquel i Sant Pere, i va sotmetre-li les esglésies aleshores existents, i les que va recollir en un document que després va copiar Ervigi. Si no en va esmentar més era perquè en temps del comte Sunyer la resta del terme d'Olèrdola encara no era poblada i no hi havia altres esglésies.

Si això és cert, potser haguem de canviar les idees sobre el paper de les grans fortaleses del Penedès: no eren puntes de llança, a redós de les quals es poblava la terra, sinó que venien quan ja hi havia una població relativament abundant i amb parròquies estables. Això fa que haguem de pensar, sorprenentment, que aquesta part del Penedès es va poblar com a mínim en l'últim quart del segle IX.

L'església consagrada

Tot aquest llarg treball ha tingut origen en la consagració, l'any 992, de l'església de Sant Miquel i Sant Pere. Encara existeix? Sí, certament: és, amb alguns canvis, l'església actual. En primer lloc, per la banda N, la que dona a Vilafranca, hi ha un petit record, només el presbiteri, de la primera església, la que va edificar el comte Sunyer en temps del bisbe Teodoríc. Devia tenir uns 5'5 metres d'amplada per 12 de llargada, amb un absis més petit, quadrat, de

4 per 4 metres, que és el que queda. Aquesta església és la que va destruir Al-Mansur l'any 985.

Aquesta destrucció fou la que va donar ocasió a Sunifred per a unir voluntats i fer un temple nou. La construcció es va allargar fins a l'any 991 i probablement en els primers mesos del 992 es va consagrar. La nova església tenia les mateixes parets que la d'avui, és a dir un rectangle de 20 per 7'5 metres, i una altura d'uns 5 metres. En la paret N a una distància d'uns 3'5 metres del presbiteri s'obria una estreta finestra d'espitllera. A la paret S, enfront d'ella, una altra finestra igual, i finalment una altra a uns 3'5 metres dels peus de l'església. En aquesta paret també hi havia la porta, avui tapiada d'1'5 per 3'5 metres aproximadament. El cantó O, és a dir on avui hi ha la porta, era llis i a uns 4 metres d'altura s'obria una finestra d'uns 0'75 per 1 metres, partida al mig per una columneta amb un senzill relleu. Per cobrir l'església hi havia una teulada a doble vessant, amb teules o lloses, aguantada per cavallets de fusta que en la seva part central arribava a uns 7'5 metres d'altura. El presbiteri era, com en l'església anterior, més estret que la nau. Tenia uns 5 metres d'ample per 6 de llarg, amb la mateixa altura que la resta de l'església, però coberta amb una volta semicircular. Al mig hi havia una finestra d'espitllera com les altres tres esmentades.

Ara, però, no és exactament així. Els almoràvits van destruir-la en la seva invasió del 1108. Les parets van resistir però la teulada degué fer-se malbé, i quan es va tornar a aixecar es va fer de pedra. Es van pujar les parets 1'5 metres i es cobrí la nau amb una volta aguantada amb arcs torals. En el tros de davant del presbiteri es va aixecar el cimbori i sobre ell el campanar. Aquest és l'aspecte que l'església té actualment (26).

IGNASI M.ª MUNTANER

(1) José Rius Serra: *Cartulario de Sant Cugat del Vallés* (=CSCV) (3 vols.), Barcelona (CSIC) 1945-47, n.º 126.

(2) En l'afrontació tampoc no queda clar si Castellet incloïa la partida de Bellvei i alguna part de la de Calders. La redacció del text demostra aquesta vacil·lació: «Deinde vadit usque in ipso Caldario qui est de S. Oliva, vel in termine quod resonat in preceptum S. Cucufati». Sobre Calders la qüestió es remet al precepte del rei francès Lluís. Aquest seria l'origen del plet del 1037.

(3) És als *Libri Antiquitatum* de l'arxiu de la catedral de Barcelona, vol. IV, n.º 173 (hi ha un resum a Josep Mas: *Notes històriques del bisbat de Barcelona*, vol. 9, n.º 196). Els trossos significatius són: «Terras... quod habemus in comitatu barchinonense, intermino de castrum de Olèrdola, in locum ubi dicunt Maritima, sive Roca-Crespa, ut Cubelles... et affrontant... de occiduo ad ipsa spelunca qui est a Calaphel...»

(4) CSCV n.º 545 (vegi's també els n.ºs 571 i 1129).

(5) Vegi's CSCV n.º 1341 i Joan Avinyó Andreu, *Història de Cubelles, Cubelles (Ajuntament)* 1973, p. 11, que cita el *Liber vicariorum Cathalonie*, llibre I, fol. 119. Per als segles posteriors Avinyó o. c. p. 26 i 50.

(6) CSSV n.º 213, 358, 432, 801 i 890.

(7) CSCV n.º 213.

(8) CSCV n.º 801. També es pot veure en el n.º 890 que Santa Digna era al costat de les terres de Moja.

(9) Se'l pot veure reproduït entre les pàgines 62 i 63 de Frederic Malagelada i Benaprès: *L'antic camí de les costes de Garraf i el seu entorn*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1985.

(10) Segons *Els castells catalans*, vol. III, Barcelona (Dalmau) 1967, p. 671.

(11) CSCV n.º 431, 631, 890 i J. Arturo i Peruchó: *L'arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*, vol. II, Barcelona (Fund. Noguera) 1985, n.º 78.

(12) *El Penedès i l'Anoia*, vol. 5 de *Gran geografia comarcal de Catalunya*, Barcelona (Fund. Enc. Cat.) 1982, p. 78.

(13) CSCV n.º 136, 282, 866 i Salvador Llorach i Santís: *El Penedès durant el període romànic*, Sant Sadurní d'A. (Llopart) 1983 p. 272.

(14) *Els castells...* p. 749, citant les *Notes històriques de mn. Mas*, vol. 10 p. 120. Vegi's també CSCV n.º 1287, 1289 i 1348.

(15) Josep M. Gavín: *Inventari d'esglésies*, vol. 10 (Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf), Barcelona (Artestudi) 1981, p. 18.

(16) Llorach o. c. p. 225.

(17) *Els castells...*, p. 631 i Llorach o. c. p. 225. Vegi's CSCV n.º 391.

(18) Llorach o. c. p. 223.

(19) Llorach, o. c. p. 101. Vegi's CSCV n.º 933.

(20) Llorach o. c. p. 231 i *Els castells...*, p. 683.

(21) *Els castells...*, p. 683 citant les *Notes històriques de mn. Mas*, vol. II, p. 296.

(22) Gavín o. c. p. 50.

(23) CSCV n.º 806.

(24) Llorach o. c. p. 117; Esteve Cruaïes i Oliver: *Esglésies romàniques del Penedès*, Vilafranca (Museu de Vilafranca) 1980, p. 34.

(25) N'hi ha molts exemples: Vic, La Seu, Bagà, Castellví de la Marca, Cubells, etc., etc. Vegi's Eduard Junyent: *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*, Barcelona (Curial/Montserrat) 1983, p. 60.

(26) Vegi's: Blanca COCA i CIRERA, *L'església de Sant Miquel d'Olèrdola. Estudi monogràfic*, a *Miscel·lània penedesenca* 1984, Vilafranca del P. (Inst. d'Estud. Pened.) 1985, p. 75 ss.; E. RIPOLL PERELLO, *Olèrdola. Quia itinerària*, Barcelona (Dip. de Barna.) 1977, p. 61 ss.; Eduard JUNYENT, *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*, Barcelona (Curial/Montserrat) 1983, p. 135 s.

Publicat amb el suport de

Hotel Subur

Restaurant Pic - Nic

Cafè Roy

Mont Gavina
Restaurant

carrer d'Espanya, 1

MALVASIA ROBERT

Cellers Robert

carrer de Sant Pere, 12